

prazno pisanje. Manjkajo n. pr. imena kot so Pannofsky in Wind, a navaja se docela brezpomembni Kainz. Če Hamannova Estetika sploh ne najde adekvatne označbe, ni končno nič čudnega, pogrešam pa Dieza in Jodla in še koga drugega. In je samo pojav jezikovne nebrižnosti (nekulture?), da stoje tudi vejice narobe, da se svojilnemu zaimku tako rekoč le še posreči pravilnost, kar velja tudi za rabo določnih in nedoločnih oblik, objektivnega genetiva in podobnega? Da rogovilijo tudi tu izrazi kot sovfade, izkazati itd. (grozno malomarnost očituje ljubljanska filozofska šola za jezik!), dasi bi jasna oblika, če sploh komu, pač ravno filozofu morala biti potreba in legitimacija.

Zadnje strokovne pile ta knjiga ni doživela. Vendar bo tudi tako marsikaj prispevala k razvoju domačega filozofskega slovstva ter k razširjenju Vebrovega estetskega sistema, kateremu so vendar posvečena najnetejša in gotovo najzanesljivejša mesta knjige. Oprema je lepa in zlasti tiskani obraz tekstnih strani je slovenski znanstveni publikaciji lahko vzor.

R. L.

Damir Feigel: Na skrivnostnih tleh. Književna družina Luč v Trstu, 1929. Str. 120. — Elementarna oblika te komike je v Razkodrančku (Struwelpeter), kjer trivialni tekst, mehanično napet na metrično shemo, komično učinkuje, ali v otroški deklamaciji, kjer tudi resen tekst radi mehničnega poudarjanja dobi komičen značaj. Bistvo komičnega je po Bergsonu mehanizem življenja v kontrastu z gibljivostjo, ki jo pričakujemo od njega, zato obrača humorist našo pozornost na okorelost materije, ko gre za duševni pomen, bodisi da podčrtava avtomatizem telesa in značaja ali mehanizem v dejanjih in jeziku. Komičen duh je živa energija, katero hoče zanesiti tudi v življenje, s tem da poudarja njegovo odrevenelost. Ko so bili Grki siti svečane Iliade, je nastala Batrahomiomahija, ki opeva boje miši z žabami v stilu vzvišenega epa. Don Quixote je avtomatična marioneta po vzoru viteških romanov. Istotako je nastala parodija pravljic iz Tisoč in ene noči v 18. stoletju, da je naivne pravljice, ki se obračajo na domišljijo, mehanično prestavila v luč vsakdanjega razuma, v trivialnost.

Parodija in travestija živita v principu mehničnega ponavljanja: Parodija ponavlja vzvišeni stil za malenkosten dogodek, travestija pa ponavlja pomembno dejanje v nizkobnem stilu in tonu. Če pa pretiravamo nasprotje med resnico in idealom, dobimo obe obliki satire: Ironijo, kadar očividno bridko resnico pokažeš v obleki ideala, in humor, kadar misliš na ideal, pa ga pokažeš v obleki hladne resnice. Te štiri komične oblike so nekaka preobleka iz svečanega v trivialno, iz moraličnega v znanstveno, ali pa narobe. Smeh vzbujajo iz istega vzroka kot znane, ki se preobleče v zamorca, ali zamorec, ki se belo pobarva: mehanizem preobleke in maske.

Feigel ima predhodnika v nekem spisu Murnikovih Navihancev, a se ne more meriti z njegovim humorjem. Knjiga parodira tako zvane utopije, ki slone na znanstvenih izsledkih o četrti dimenziji, in jih je že nekaj prestavljeno v slovenščino, kakor Potovanje na luno, Potovanje na Mars, Nevidni človek, deloma tudi znanstvena raziskovanja zemeljske oble in nje zgodovine. Nekateri učenjaki se resno pečajo z

rešitvijo takih problemov, kot pomladitev, telesna nesmrtnost, odprava težnosti itd. Feigel ne gleda na težo razodetja in njeno notranjo doslednost, humoristu je to deveta briga, ker ga zanima le lahka in smešna stran učenjaštva, po kateri je podoben avtomatu. Učenjaštvo mu je le pretveza, da se mestoma povzpne do trpke satire, ki prehaja v politična, ne zmeraj vidna namigavanja. Tako pripoveduje v trivialnem tonu vsakdanjega razuma, kako raziskujeta angleški učenjak in njegov slovenski sluga neko zamorsko deželo v Afriki, kjer doživita najbolj čudovite dogodke, ko se rešita pred arabskimi roparji v preteklost: Čarodej pomladi slugo v dečka, kozarci so iz neubitnega stekla, sloni, nosorogi so po potrebi umetno zmanjšani, pismonoši letajo, ker imajo za žarke težnosti neobčutljivo obleko, kajti na mnogih krajih vlada lahnost, to je snov, ki je nasprotna težnosti, in dviga ljudi v zrak, da, celo pljunek ostane v višini. Poglavlje o lahnosti je res posrečena ironija, večinoma pa prevladuje bolj plehek, trivialen humor, ki na koncu občutno zagazi v klobasarijo. V knjigi je poleg banalne ujedljivosti precej sveže komike, ki stremi v neovirano lahkoto in svobodo duha, kjer se po volji igra z življenjem, vendar se še ni povzpela iz vrste do individualne osebnosti.

Dr. J. Šile

Jože Jeram: Zastava v vetru. Kmetijska Matica v Ljubljani, 1928. Str. 126. — Dijak Mislej, ki se vrača s padovanske univerze v Vipavo, spozna med potom lepo hčerko novega učitelja v rojstnem kraju. A to dejanje ostane v kali zadušeno, ker si pisatelj ne upa motiva Romejeve Julije dosledno razviti, kajti ona je hčerka italijanaša. V odporu domačinov proti tujcem, ki si stoje kot dve sovražni rodbini nasproti, tudi onadva ne prideta do medsebojnega človeškega spoznanja, ampak si ostaneta tujca, vsak na svojem bregu.

Oba tvorita le nekoliko ljubeznivejši obraz narodnega nasprotstva, katerega pravo dejanje se vrši okoli italijanske zastave, ki plapolala grozeče kot Gesslerjev klobuk nad slovensko vasjo, dokler je veter ne odlomi v viharne noči. Odlomljena zastava, ki je povod preganjanja Slovencev, bi bila lahko pisatelju simbol daljnih perspektiv, tako pa se le obrača na široko občinstvo v tonu političnega govornika, ki si v zadregi ne ve odgovora. Ali je to odgovor, da Cirilu Misleju vstane misel o vojski, o Hoferju? Hofer se bo desetkrat premislil, prej ko bo vtaknil roke v sršeno novo gnezdo, slovenski in tirolski. Nemci imajo skupno narodno zavest, a dijak Mislej ne ve, da ni bilo slovanske zavesti in je še sedaj ni, ki bi spregovoril svojo besedo, svetovna vest pa še spi onemoglo spanje in se še ni povzpela iz darvinizma na etično stališče sodnije, ki z uspehom odloča prepire glede meje in imetja. Kajti svet je še zmeraj na stališču fizične sile, in princip, ki je povzročil krivično razdelitev sveta, ni različen od principa večine v dobi splošne volivne pravice.

Jeramova povest je toplo pisana, a je ostala pri začetkih, ker tudi življenje ni dalo drugega odgovora kot začetek narodne tragedije. Toda pisatelj bi ga moral najti in realizirati vsaj v miselnem svetu, drugače je ta povest sicer potrebna, a ne spada v leposlovje, ampak pred forum narodov, pred forum bodočnosti, ko bo Mazzini sodil namesto Machiavellija.

Dr. J. Š.